

Historia muzyki

Historia muzyki ma charakter syntetyczny (periodyzacja i systematyka), interakcyjny (relacje i związki), implikacyjny (przyczyna, skutek) i eksplanacyjny (wyjaśnianie). Jako przedmiot rozszerzony historia muzyki powinna być rozpatrywana w szerokim kontekście kultury, języka, literatury, sztuki, architektury i nauki. Należy również uwzględnić uwarunkowania, procesy i fakty mające pośredni i bezpośredni związek z historią powszechną. Zarówno wiedza faktograficzna i jej związki z poszczególnymi epokami, jak i wiedza proceduralna, związana ze słuchaniem muzyki i jej percepcją stanowią istotny komponent wiadomości i umiejętności ucznia.

Treści podstawy programowej do historii muzyki zostały podzielone na trzy główne zakresy – muzyka w ujęciu historycznym, analiza i interpretacja dzieł oraz tworzenie wypowiedzi – które wzajemnie się uzupełniają i przenikają. Ważnym aspektem w edukacji muzycznej młodzieży na tym etapie jest ściśle łączenie zagadnień teoretycznych z percepcją muzyki oraz postrzeganiem jej w szerokim kontekście rozwoju na przestrzeni wieków, ~~Zdobywane wcześniej umiejętności muzyczne i wynikająca z praktyki wykonawczej znajomość elementów teorii muzyki~~ stanowiących ~~teraz~~ podstawę do głębszego poznawania i przeżywania dzieł muzycznych.

HISTORIA MUZYKI ZAKRES ROZSZERZONY

Cele kształcenia – wymagania ogólne

- I. Muzyka w ujęciu historycznym – periodyzacja, język, właściwości i charakterystyka.
 1. Poznanie muzyki w ujęciu historycznym od ~~zarania dziejów, przez starożytność, starożytności~~ ~~średniowiecze, renesans, barok, klasycyzm, romantyzm~~ do ~~muzyki XX wieku i~~ współczesności.
 2. Postrzeganie muzyki w kontekście kultury poszczególnych epok, kształtujących ją zjawisk społecznych i wydarzeń historycznych oraz powiązanej z nimi estetyki.
- II. Analiza i interpretacja dzieł muzycznych.
 1. Dokonywanie analizy percepcyjnej i opisu różnorodnych dzieł muzycznych reprezentatywnych dla poszczególnych epok pod względem estetycznym, formalnym, strukturalnym i stylistycznym oraz ich interpretacja wraz z uzasadnieniem.
 2. Ukazywanie zmienności wybranych form muzycznych w kontekście ich rozwoju i przeobrażeń w poszczególnych epokach. ~~Współczesne inspiracje muzyką artystyczną na przestrzeni wieków.~~
- III. Tworzenie wypowiedzi związanych z historią i kulturą muzyczną.

Stymulowanie umiejętności krytyczno-refleksyjnego myślenia o muzyce ~~w~~ ~~na~~ różnych ~~poziomach percepcji muzycznej, w odmiennych jej zakresach (bliższa-dalsza), wymiarach (kulturowym, etnicznym, użytkowym i in.),~~ kontekstach

(kulturowym, etnicznym, społecznym, użytkowym i in.) ~~i biegunach (kultura wysoka versus masowa).~~

Treści kształcenia – wymagania szczegółowe

1. Muzyka w ujęciu historycznym – periodyzacja, język, właściwości i charakterystyka.
 1. ~~Muzyka w prehistorii. Uczeń:~~
 - 1) ~~wymienia i omawia hipotezy dotyczące powstania muzyki;~~
 - 2) ~~opisuje instrumenty prehistoryczne.~~
 2. [1.] Starożytność (Egipt, Grecja, Rzym, Izrael ~~i in.~~). Uczeń:
 - 1) wymienia i omawia funkcje muzyki (~~użytkowa~~, obrzędowa, rozrywkowa, wojskowa);
 - 2) omawia miejsce muzyki w mitologii, nauce i filozofii starożytnej Grecji (~~Pitagoras — teoria muzyki, Platon i Arystoteles — znaczenie muzyki w wychowaniu młodego pokolenia, wartości etyczne-moralne~~);
 - 3) rozróżnia i charakteryzuje gatunki muzyczne ~~związane z teatrem antycznym~~ (np. psalm, hymn, oda, dramat i in.);
 - 4) wymienia i klasyfikuje starożytne instrumenty muzyczne (~~np. harfa, lira, kithara, aulos, fletnia Pana, sistrum, organy hydrauliczne, tuba, róg, trąbka i in.~~).
3. [2.] Średniowiecze. Uczeń:
 - 1) charakteryzuje religijną i świecką kulturę muzyczną ~~wczesnego~~ średniowiecza ~~związaną z rozwojem chrześcijaństwa~~;
 - 2) omawia chorał gregoriański (geneza, związek z liturgią) oraz formy i gatunki z nim związane (hymn, psalm, antyfona, msza, dramat liturgiczny i in.);
 - a) ~~powstanie~~;
 - b) ~~związek z liturgią Kościoła rzymskiego (antyfonarz)~~;
 - c) ~~cechy~~;
 - d) ~~notacja (neumy)~~;
 - e) ~~sposoby wykonania: accentus i concentus~~;
 - f) ~~system modalny~~;
 - g) ~~formy i gatunki z nim związane: hymn, psalm, antyfona, msza, dramat liturgiczny (misterium) i in.~~;
 - 3) omawia początki i rozwój wielogłosowości ~~w muzyce kościelnej~~; (organum, discantus, szkoła Notre Dame, *ars antiqua*, *ars nova*);
 - a) ~~formy: organum i discantus~~;
 - b) ~~teoretycy: Hucbald, Guido z Arezzo~~;
 - c) ~~szkoła Notre Dame i jej przedstawiciele: Leoninus i Perotinus~~;
 - 4) omawia rozwój monodii ~~świeckiej epickiej i lirycznej~~ (działalność trubadurów i truverów);
 - 5) ~~charakteryzuje ars antiqua (muzyka menzuralna i jej notacja, szkoły klasztorne jako ośrodki kultury muzycznej) i ars nova (muzyka świecka, dworska, rozwój muzyki instrumentalnej)~~;
 - 6) [5] omawia cechy wybranych form i gatunków muzycznych (msza i jej stałe części, organum, motet, pieśń, ~~rondo, ballada~~);

- 7) [6] wymienia i klasyfikuje średniowieczne instrumenty muzyczne (~~np. szalamaja, fidel, kornet, krzywula, lira korbowa, rebek, psalterium~~);
 - 8) [7] zna kompozytorów i teoretyków średniowiecznych (Guido d'Arezzo, Leoninus, Perotinus, Philippe de Vitry, Guillaume de Machaut, Wincenty z Kielczy (~~Kiele~~), Mikołaj z Radomia, Piotr z Grudziądza);
 - ~~9) wymienia zabytki polskiej i europejskiej muzyki średniowiecznej (Bogurodzica, Gaude Mater Polonia, Chwała Tobie, Gospodzinie i in.);~~
 - 10) [8] zna pojęcia: śpiew **sylabiczny** i melizmatyczny (~~melizmaty~~), skale modalne, polifonia, kontrapunkt, *cantus firmus*, notacja neumatyczna i menzuralna **neumy**.
4. [3.] Renesans. Uczeń:
- 1) charakteryzuje muzykę renesansową, ~~jej odniesienia do starożytnych ideałów i wartości~~ w kontekście kulturowym epoki;
 - 2) **wymienia** charakteryzuje formy i gatunki muzyczne **muzyki** (msza, motet, madrygał, chanson, **canzona**, **ricercar** i in.);
 - ~~3) omawia cechy wybranych form muzycznych (madrygał, pieśń, kanon);~~
 - 4) [3] **wymienia** i klasyfikuje renesansowe instrumenty muzyczne (~~lutnia, flety, szpinet, klawikord, viola~~) oraz ~~wymienia słynnych lutników (rody lutnieze)~~;
 - 5) [4] zna kompozytorów renesansowych (Guillaume Dufay, Josquin des Prés, Orlando di Lasso, Giovanni Pierluigi da Palestrina, **Giovanni Gabrieli**, ~~Wacław z Szamotuł, Mikołaj Gomółka, Marcin Leopolita, Mikołaj Zieleński~~, i in.) i ~~podaje przykłady ich twórczości~~;
 - 6) [5] charakteryzuje „~~Złoty wiek muzyki polskiej~~” polską muzykę renesansową (Wacław z Szamotuł, Mikołaj Gomółka, Marcin Leopolita, Mikołaj Zieleński);
 - 7) [6] zna pojęcia: tabulatura, ~~polifonia wokalna~~, *a cappella*, polichóralność, imitacja, **kapela**.
5. [4.] Barok. Uczeń:
- 1) charakteryzuje muzykę barokową w kontekście estetyki epoki, ~~uwzględniając~~;
 - ~~a) styl ornamentalny — nawiązanie do sztuk plastycznych i architektury;~~
 - ~~b) działalność Cameraty florenckiej i narodziny opery;~~
 - ~~c) szczyt rozwoju polifonii związany z twórczością Jana Sebastiana Bacha;~~
 - ~~d) powstanie systemu dur-moll i basso continuo;~~
 - ~~e) concerto — powszechne muzykowanie i związane z nim formy (concerto grosso, muzyka plenerowa);~~
 - 2) omawia cechy wybranych form i **gatunków** muzycznych (fuga, preludium, toccata, suite, ~~i partita, tańce: menuet, gawot; koncert~~, formy wariacyjne, concerto grosso, koncert **solowy**, sonata barokowa, uwertura, opera, oratorium, pasja, kantata);
 - 3) wymienia i klasyfikuje barokowe instrumenty muzyczne (~~klawesyn, organy, skrzypce, altówka, wiolonczela, kontrabas, obój, waltornia, fortepian, flet poprzeczny~~);
 - 4) wymienia i charakteryzuje twórczość kompozytorów (Claudio Monteverdi, **Jean-Baptiste Lully**, Arcangelo Corelli, Antonio Vivaldi, Johann Sebastian Bach, Georg Friedrich Haendel i in.);

- 5) omawia polską muzykę barokową i jej ~~reprezentantów~~ twórców (Adam Jarzębski, Bartłomiej Pękiel, Marcin Mielczewski, ~~Stanisław Sylwester Szarzyński~~, Grzegorz Gerwazy Gorczycki);
 - 6) zna pojęcia: Camerata florencka, ~~monodia~~ ~~akompaniowana~~, system dur-moll, ~~polifonia imitacyjna~~, bas cyfrowany (*basso continuo*), ~~kontrapunkt~~, ~~forma ewolucyjna~~, ~~orkiestra barokowa~~, ~~improwizacja~~, ~~forma wariacyjna~~, ostinato, system równomiernie temperowany, bel canto.
6. [5.] Klasycyzm. Uczeń:
- 1) charakteryzuje muzykę klasycyzmu w kontekście estetyki epoki;
 - 2) omawia ewolucję stylu od okresu przedklasycznego (z uwzględnieniem stylu galant i szkoły mannheimskiej) do twórczości Ludwiga van Beethovena;
 - ~~a) okres przedklasyczny i jego reprezentantów (klawesyniści francuscy, Christoph Willibald Gluck, Luigi Boccherini);~~
 - ~~b) szkoła mannheimska i jej wpływ na powstanie klasycyzmu;~~
 - ~~c) opisuje styl galant;~~
 - ~~d) związki muzyki z kulturą mieszczańską;~~
 - ~~e) muzyka salonowa;~~
 - ~~f) rola teatrów jako ośrodków muzycznych;~~
 - ~~g) twórczość i działalność klasyków wiedeńskich;~~
 - ~~h) odmienność późnej twórczości Ludwiga van Beethovena jako prekursora romantyzmu;~~
 - ~~i) zmiany w cyklu sonatowym dokonane przez Ludwiga van Beethovena i ich przykłady;~~
 - 3) omawia cechy wybranych form i ~~gatunków~~ muzycznych (forma sonatowa, wariacje, rondo, cykl sonatowy i gatunki na nim oparte: sonata klasyczna, kwartet smyczkowy, koncert solowy, symfonia, divertimento i in.);
 - ~~a) części cyklu sonatowego (w tym allegro sonatowe);~~
 - ~~b) gatunki oparte na cyklu sonatowym: sonata klasyczna, symfonia, koncert solowy, kwartet smyczkowy;~~
 - ~~c) wariacje;~~
 - ~~d) rondo;~~
 - ~~e) XVIII-wieczna muzyka rozrywkowa i jej formy: serenada, divertimento;~~
 - 4) wymienia i klasyfikuje instrumenty orkiestry symfonicznej, skład kwartetu smyczkowego i różnych zespołów kameralnych typowych dla ~~epoki~~ klasycyzmu;
 - 5) wymienia i charakteryzuje twórczość kompozytorów (Jean-Philippe Rameau, François Couperin, Christoph Willibald Gluck, Joseph Haydn, Wolfgang Amadeus Mozart, Ludwig van Beethoven);
 - 6) omawia polską muzykę ~~epoki klasycyzmu~~ przełomu XVIII-XIX w. (~~pieśń patriotyczna, polonez, śpiewogra, wodewil~~) i jej twórców ~~reprezentantów~~ (~~Maciej Kamiński, Jan Stefani, Michał Kleofas Ogiński~~, ~~Maria Szymanowska~~, Józef Elsner, Karol Kurpiński);
 - 7) zna pojęcia: styl galant, homofonia, klasycy wiedeńscy, ~~elementy allegro sonatowego~~ współczynniki formy sonatowej (~~dualizm tematyczny~~, ekspozycja,

przetworzenie, reprzyza), elementy ronda (refren, kuplety), kadencja wirtuozowska.

7. [6.] Romantyzm. Uczeń:

- 1) charakteryzuje muzykę romantyczną w kontekście estetyki epoki z uwzględnieniem stylu brillant oraz elementów narodowych i ludowych;
 - a) ~~rozumie związki muzyki Ludwiga van Beethovena z początkami romantyzmu;~~
 - b) ~~opisuje styl brillant;~~
 - c) ~~wymienia charakterystyczne cechy romantyzmu (uczuciowość, elementy narodowe i ludowe, wirtuozeria (wirtuozi, np. Niccolò Paganini, Fryderyk Chopin, Ferenc Liszt, Henryk Wieniawski i in.);~~
 - d) ~~dostrzega wątki narodowe w muzyce;~~
 - e) ~~omawia rozwój muzykowania domowego;~~
 - f) ~~opisuje orkiestrę symfoniczną w romantyzmie (powiększenie składu, szczególnie u Hectora Berlioz i Gustava Mahlera, rola dyrygenta);~~
- 2) omawia cechy wybranych form i gatunków muzycznych (sonata, symfonia, koncert, uwertura koncertowa, poemat symfoniczny, opera, dramat muzyczny, balet, pieśń i liryka instrumentalna);
 - a) ~~wielkie (sonata, symfonia, opera, dramat muzyczny, poemat symfoniczny, koncert);~~
 - b) ~~małe (liryka instrumentalna: pieśń bez słów, scherzo, nokturn, preludium, etiuda, bagatela, impromptu, moment musical, rapsodia, fantazja, ballada i in.); pieśń, rondo klasyczne a rondo romantyczne;~~
- 3) wymienia i klasyfikuje instrumenty muzyczne charakterystyczne dla epoki romantyzmu oraz opisuje rozwój orkiestry symfonicznej: ~~fortepian, pianino, gitara, harfa; instrumenty smyczkowe (skrzypce, altówka, wiolonczela, kontrabas); instrumenty dęte: róg (waltornia), obój, flet, klarnet, saksofon;~~
- 4) wymienia kompozytorów romantyzmu i charakteryzuje ich twórczość (Niccolò Paganini, Franz Schubert, Hector Berlioz, Felix Mendelssohn-Bartholdy, Robert Schumann, Ferenc Liszt, Gioacchino Rossini, Giuseppe Verdi, Carl Maria von Weber, Richard Wagner, Giacomo Puccini, ~~i późny romantyzm: Johannes Brahms, Modest Musorgski, Aleksander Borodin, Nikołaj Rimski-Korsakow, Piotr Czajkowski, Bedřich Smetana, Antonín Dvořák, Gustav Mahler, Edvard Grieg, Jean Sibelius);~~
- 5) ~~omawia szkoły narodowe: niemiecka (Carl Maria von Weber i Richard Wagner), czeska (Bedřich Smetana i Antonín Dvořák), polska (Stanisław Moniuszko, Fryderyk Chopin i Zygmunt Noskowski), rosyjska (Potężna Gromadka, a w niej przede wszystkim: Modest Musorgski, Aleksander Borodin i Nikołaj Rimski-Korsakow), hiszpańska (Isaac Albéniz, Enrique Granados), francuska (César Franck), angielska (Edward Elgar, Ralph Vaughan Williams), w Skandynawii: norweska (Edvard Grieg) i fińska (Jan Sibelius);~~
- 6) [5] charakteryzuje polską muzykę romantyczną i jej ~~reprezentantów~~ twórców (Fryderyk Chopin, Henryk Wieniawski, Stanisław Moniuszko, Ignacy Jan Paderewski, ~~Władysław Żeleński~~, Zygmunt Noskowski);

- 7) [6] zna pojęcia: ~~kantylena~~, tempo *rubato*, transkrypcja ~~fortepianowa~~, wirtuoz, ~~uwertura koncertowa~~, muzyka programowa, ~~leitmotiv~~ motyw przewodni, szkoła narodowa, instrumentacja, ~~orkiestracja~~.
8. [7.] Muzyka XX i XXI wieku. Uczeń:
- 1) charakteryzuje muzykę w kontekście estetyki epoki – wymienia i opisuje wybrane style i techniki muzyki XX i XXI w.: impresjonizm, ekspresjonizm, dodekafonia, serializm, punktualizm, neoklasycyzm, ~~nawiązania do jazzu~~, folklorizm, ~~witalizm~~, aleatoryzm, sonoryzm, muzyka elektroakustyczna; ~~improwizowana, multimedialna, performance~~;
 - 2) wymienia i charakteryzuje nowy aparat wykonawczy muzyki XX i XXI w. (fortepian preparowany, ~~fale Martenota~~, ~~organy Hammonda~~, ~~syntezator (Moega)~~, taśma magnetofonowa, instrumenty elektroakustyczne i elektroniczne);
 - 3) wymienia i charakteryzuje twórczość kompozytorów (Claude Debussy, Maurice Ravel, Aleksander Skriabin, Arnold Schönberg, ~~Alban Berg~~, ~~Anton Webern~~, Siergiej Prokofiew, Igor Strawiński, Béla Bartók, ~~Siergiej Rachmaninow~~, Dymitr Szostakowicz, Manuel de Falla, George Gershwin, John Cage, Olivier Messiaen, Pierre Boulez, Karheinz Stockhausen, Steve Reich, ~~Gerard Grisey~~, ~~Kaija Saariaho~~, ~~Thomas Adès~~ i in.);
 - 4) omawia polską muzykę XX wieku i jej twórców, ~~dokonując klasyfikacji zgodnie ze stylami i kierunkami~~: (Mieczysław Karłowicz, Karol Szymanowski, Grażyna Bacewicz, Witold Lutosławski, Andrzej Panufnik, Tadeusz Baird, Kazimierz Serocki, Wojciech Kilar, Henryk Mikołaj Górecki, Krzysztof Penderecki, ~~Eugeniusz Knapik~~, ~~Aleksander Lasoń~~, ~~Andrzej Krzanowski~~, ~~Paweł Szymański~~, ~~Hanna Kulenty~~, ~~Paweł Mykietyn~~, ~~Agata Zubel~~ i in.);
 - 5) zna pojęcia: skala całotonowa, politonalność, atonalność, klaster, technika dwunastotonowa (dodekafonia), seria, ~~polirytmia~~, polimetria;
 - 6) ~~zna pojęcia: pokolenie 1933, pokolenie 1951/pokolenie Stalowej Woli, festiwal Warszawski Jesień, festiwal Młodzi Muzycy Młodemu Miastu w Stalowej Woli; potrafi wskazać kompozytorów polskich tworzących obecnie, korzystając z pomocy sieci internet.~~

2. Analiza i interpretacja dzieł muzycznych. Uczeń:

- 1) zna podstawowe terminy i pojęcia właściwe dla opisu i zrozumienia wybranych dzieł muzycznych;
- 2) nazywa i porządkuje główne nurty, gatunki i style muzyczne, wskazuje formy wypowiedzi artystycznej spoza tradycyjnej klasyfikacji uzasadniając swoją wypowiedź;
- 3) zna konteksty kulturowe i naukowe powstawania muzyki;
- 4) dokonuje analizy percepcyjnej, uwzględniając:
 - a) elementy muzyki,
 - b) podstawowe techniki kompozytorskie,
 - c) cechy stylów muzycznych,
 - d) strukturę gatunków i form muzycznych, ich zmiany i rozwój,

- e) funkcje: np. religijna, społeczna, użytkowa, artystyczna i in.;
- 5) rozpoznaje cechy stylistyczne utworu reprezentującego określoną epokę muzyczną;
- ~~6) potrafi odnaleźć konotacje między dziełami dawnymi a obecnymi we współczesnej kulturze popularnej: np:~~
- ~~a) śpiew gregoriański — zespół *Gregorian*,~~
 - ~~b) H. Purcell *Dydona i Eneasz* (basso ostinato) — Elton John *Sorry, Seems to be the Hardest word*,~~
 - ~~c) J. Pachelbel *Kanon D-dur* — Coolio *C U When You Get There*,~~
 - ~~d) J.S. Bach *Preludium C-dur* (DWK) — Ch. Gounod *Ave Maria*,~~
 - ~~e) J.S. Bach *Aria na strunie G z III Suity Orkiestrowej G-dur* — Procol Harum *A Whiter Shade of Pale*,~~
 - ~~f) Brahms III Symfonia F-dur — Carlos Santana *Love of my Life*,~~
 - ~~g) R. Wagner *Tristan i Izolda* (leitmotiv) — J. Williams *Marsz Imperialny z sagi Gwiezdne wojny*,~~
 - ~~h) S. Rachmaninow II część z II Koncertu fortepianowego c-moll op. 18 — Celine Dion *All by Myself*,~~
 - ~~i) S. Prokofiew *Suita Porucznik Kije* — Sting *Russians*.~~

3. Tworzenie wypowiedzi związanych z historią i kulturą muzyczną. Uczeń:

- 1) wypowiada się w formie ustnej (~~np. dyskusja, prezentacja, debata itp.~~) i/lub pisemnej (~~np. esej, referat itp.~~) o dziełach muzycznych w oparciu o podstawową terminologię;
- 2) przybliża twórczość i działalność przedstawicieli różnych obszarów kultury muzycznej, ~~np. dyrygent, leader zespołu, koncertmistrz, reżyser spektaklu muzyczno-teatralnego, kompozytor, wykonawca, wirtuoz, primadonna, primabalerina, performer, klezmer, muzykant, pieśniarz itp.~~;
- 3) interpretuje i odczytuje w kontekście dokonań epoki wybrane dzieła muzyczne;
- 4) formułuje logiczną wypowiedź na temat dzieł, form, gatunków, stylów, technik i twórców muzycznych, uwzględniając zależności między nimi w kontekście: genezy, przeobrażeń, porównań.

Warunki i sposób realizacji

Realizacja przedmiotu historia muzyki wymaga uwzględnienia następujących warunków:

1. uwzględnienia wszystkich trzech celów głównych niniejszej podstawy w sposób łączny, równoległy, traktując jako wzajemnie się uzupełniające i przenikające;
2. stałego motywowania i zachęcania do podejmowania wysiłku uczenia się i samodzielnego zdobywania wiedzy ze zwróceniem uwagi na rolę internetu w tym zakresie;
3. budowania umiejętności wypowiadania się w formie ustnej i pisemnej, jako sposobu komunikowania i dzielenia się wiedzą oraz jako formy sprawdzania wiadomości i umiejętności ucznia;

4. odpowiedniego doboru programu nauczania i strategii edukacyjnej, właściwej dla poziomu zdolności, umiejętności, wiadomości i preferencji uczniów.

Punktem wyjścia do rozumienia materiału dydaktycznego omawianego na lekcji jest zachęcanie uczniów do ~~społecznego uczenia się — spotkań w grupach roboczych, dyskusyjnych, współtworzenia projektów edukacyjnych,~~ uczestniczenia w lokalnym życiu muzycznym: udział w koncertach organizowanych w ośrodkach kultury, filharmoniach, etc.